

І. В. ТЮТЮННИК, магістрант, НТУ «ХП»;

В. А. МІЩЕНКО, д-р. економ. наук, проф., НТУ «ХП»

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У статті пропонується аналіз вітчизняного машинобудівного комплексу України у 2011- 2013 роках. Проведено аналіз обсягу виробництва машинобудування. Розглянуто динаміку інвестицій в основний капітал машинобудівельної галузі України. Виявлено найбільш важливі проблеми сучасного стану машинобудування та визначено можливі перспективи розвитку галузі. На основі проведеного аналізу наведено основні сучасні характеристики машинобудівельної галузі України.

Ключові слова: промисловість, машинобудування, виробництво, інвестиції, імпорт, експорт.

Вступ. Значна кількість вітчизняних промислових підприємств є машинобудівними. Як відомо, сьогодні далеко не всі з цих підприємств прибуткові та конкурентоспроможні, оскільки більшість обладнання і застосовуваних технологій фізично зношені та морально застарілі. Це позначається як на якості і вартості продукції машинобудівних підприємств, так і на їхній фінансовій стійкості, конкурентній позиції, здатності залучати і здійснювати інвестиції. Проблема активізування економічного розвитку машинобудівних підприємств полягає у відсутності системного підходу до оцінювання і формування їхнього інвестиційного потенціалу через наявність суперечностей в інтересах інвесторів та реципієнтів, якими є машинобудівні підприємства, формуючи і використовуючи інвестиційні ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло питань, пов'язаних з дослідженнями оцінки інвестиційної привабливості підприємств, знайшло відображення в працях таких відомих зарубіжних вчених-економістів: Ю. Блеха. Е. Брігхема. У. Гетце. Г. Мунцеля. Ф. Фабоцці. У. Шарпа та ін.

Аналізом розвитку та стану машинобудівної галузі займається велика кількість вітчизняних вчених: Я.В. Кудря, Т.О.Жуковська, Р.М. Скриньковський, Н. Карачина, В.Зазарченко, А. Золотарьов, О. Хмелевський, І.О. Макаренко та інші. Однак, зважаючи на постійну динаміку та зміни у машинобудуванні, на постійне виникнення нових проблем, залишаються невирішеними питання сучасного стану машинобудівних підприємств України та факторів, що призвели до нього [4].

Метою даної статті є визначення сучасного стану, умов функціо-

нування та перспектив розвитку машинобудування України.

Виклад основного матеріалу. Машинобудування в розвинених країнах являє собою великий комплекс, який виробляє товари для інших галузей. В економічно розвинених країнах на долю машинобудування припадає 30–50 % загального обсягу випуску промислової продукції, що забезпечує технічне переоснащення промисловості кожні 8–10 років. При цьому частка продукції машинобудування у ВВП країн Євросоюзу складає 36–45 %, в США – 10 %, в Росії – 18 % [3]. В Україні питома вага машинобудування у промисловій структурі протягом 2011 – 2013 рр. становило 11,6– 15,1 %, що значно менше, ніж у розвинутих країнах. Це є основною причиною відставання вітчизняної промисловості за технічним рівнем від розвинутих країн.

Машинобудування України об'єднує 11267 підприємств, з яких 146 – великих, 1834 – середніх та 9287 – малих з виробництва різноманітних машин і устаткування, приладів і апаратури, тощо. У машинобудуванні зосереджено понад 15 % вартості основних засобів і майже 6 % оборотних активів вітчизняної промисловості та понад 22% кількості найманих працівників [5].

Проаналізуємо сучасний стан інвестиційної привабливості машинобудівельної галузі в Україні за напрямками:

1. Аналіз обсягу виробництва машинобудування.
2. Аналіз інвестицій в основний капітал машинобудування.
3. Аналіз експорту й імпорту товарів машинобудівної промисловості.

Аналіз обсягу виробництва машинобудування. Узагальнивши інформацію Державного комітету статистики [3], обсяги виробництва машинобудівного комплексу в 2011–2013 роках можна представити в такому вигляді (табл. 1):.

Таблиця 1 – Обсяги виробництва машинобудування України

Показник аналізу	Обсяги виробництва машинобудування					
	2011		2012		2013	
	млн. грн.	% до підсумку	млн. грн.	% до підсумку	млн. грн.	% до підсумку
Промисловість	1331887,6	100	1400680,2	100	1354130,1	100,0
Машинобудування	133469,0	10,0	143533,1	10,2	117301,9	8,7

Згідно табл.1, протягом 2011–2013 років спостерігалось зниження обсягів виробництва машинобудування з 10 % до 8,7 %. Обсяг реалізованої продукції машинобудування у відсотках до всієї промисловості України значно менше, ніж у розвинутих країнах. Така тенденція характеризує хаотичний розвиток машинобудівного комплексу.

Аналіз інвестицій в основний капітал машинобудування. Показник залучення іноземних інвестицій виступає рушійною силою створення сприятливих умов для інвестування й ефективного функціонування зарубіжного капіталу в країні. У 2013 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 58 156,9 млн. дол. США прямих інвестицій. Найбільшими інвесторами української економіки були: Кіпр – 19 035,9 млн. дол. США (32,7 % загального обсягу) ; Німеччина – 6 291,8 млн. дол. США (10,8 % загального обсягу); Нідерланди 5 561,5 млн. дол. США (9,6 % загального обсягу); Російська Федерація – 4 287,4 млн. дол. США (7,4 % загального обсягу). У той же час прямі інвестиції в економіку інших країн світу зменшили капітал України на 6 765,3 млн. дол. США [2].

Проаналізувавши динаміку прямих іноземних інвестицій у машинобудування України (табл. 2), ми бачимо, що їх обсяг з кожним роком зменшується при збільшенні загальних інвестицій у економіку України.

Таблиця 2 – Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності

Показник аналізу	Обсяги іноземних інвестицій на					
	2011		2012		2013	
	млн. дол. США	у % до заг. підсумку	млн. дол. США	у % до заг. підсумку	млн. дол. США	у % до заг. підсумку
Загальні	49 362,3	100	54 462,4	100	58 156,9	100,0
Машинобудування	1 226,0	2,5	1 154,7	2,1	1 102,4	1,9

Ситуація з міжнародними інвестиціями безпосередньо пов'язана з внутрішньою економічною ситуацією. Україна все ще експортує товари з низькою вартістю, 70 % яких припадає на країни колишнього СРСР. Цей факт свідчить про те, що ще не відбулось внутрішньої трансформації економіки України. Для цього вкрай необхідні іноземні інвестиції, які принесуть нові технології і дозволять виробляти товари, конкурентоспроможні на світовому ринку [6].

Аналіз експорту та імпорту товарів машинобудівної промисловості. Що стосується експорту – він припадає переважно на країни СНД , в першу чергу , на Російську Федерацію та Казахстан. Скорочення інвестиційної активності у 2012 році на основних ринках збуту призвело до зменшення експорту продукції машинобудування.

За даними Держкомстату України [3], в 2011–2013 роках наша країна експортувала в інші країни більше половини виробленої продукції (табл.3). Це безперечно свідчить про підвищення попиту на продукцію українських підприємств на світовому ринку та експортну орієнтацію машинобудівного комплексу країни.

Таблиця 3 – Динаміка експорту та імпорту товарів машинобудівної галузі України (млрд дол. США)

Показник аналізу	2011	2012	2013
Експорт			
Загальний	88,1	81,2	76,1
Машинобудування	11,9	13,3	10,6
Імпорт			
Загальний	88,8	90,2	84,6
Машинобудування	8,2	10,9	7,0

В останні роки до половини імпортних поставок доводилася на інвестиційне устаткування, автомобілі та іншу техніку. Продукція важкого машинобудування в імпорті займає незначну частину.

Аналіз статистичних даних показав, що імпорт продукції машинобудування у 2011–2013 роках знизився.

Таким чином, за підсумками 2013 р. сформувалося позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу машинобудування. Варто відмітити, що нарощення позитивного сальдо відбулося за рахунок скорочення імпорту машинобудування.

На основі проведених досліджень можна зазначити сильні та слабкі сторони машинобудівельної галузі України. Основними сучасними характеристиками машинобудівельної галузі України є: скорочення виробництва; недостатні обсяги інвестування; високий рівень імпортої залежності; недостатній технічний рівень промисловості; низька питома вага машинобудування у промисловій структурі країни; експорт переважно в країни СНД.

Результати проведеного аналізу сучасного стану машинобудівної промисловості свідчить про те, що розвиток машинобудування є необхідною передумовою формування потенціалу розвитку країни.

Висновки. Отже, провівши аналіз сучасного стану машинобудування в Україні, на основі статистичних даних можна зазначити, що машинобудування України перебуває у складному та нестабільному фінансовому становищі. Імпорт перевищує експорт і відбувається уповільнення темпів зростання обсягів реалізованої промислової продукції. Таким чином, економічний стан галузі машинобудування знаходиться на високому рівні але спостерігається значний вплив кризових явищ.

Українська продукція машинобудування експортується до великої кількості країн світу, структура зовнішньої торгівлі машинобудівною продукцією України не відповідає сучасним тенденціям на світовому ринку і характеризується низьким якісним рівнем багатьох традиційних і потенційних експортних товарів. Експорт продукції здійснюється в основному до країн, ринки яких характеризуються більшою орієнтованістю на ціну а

не на якість. У той же час слід відзначити наявність тенденції до втрати українськими машинобудівними підприємствами внутрішнього ринку, на якому постійно конкурує імпортна продукція.

Відсутність належної державної підтримки галузі, налагоджених внутрішніх ринків збуту, інвестицій в основний капітал машинобудівних підприємств, низькі темпи розроблення, освоєння і випуску нової продукції є одними з причин зростання частки збиткових підприємств з кожним роком.

Перспективами подальшого дослідження є визначення шляхів покращення стану машинобудівної промисловості України.

Список літератури: 1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – К. :Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. –С. 448. 2. Бушля Є. С. Сучасний стан та тенденції розвитку машинобудівного комплексу України / Є. С. Бушля // Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір : матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, 6 грудня. – Маріуполь : МДГУ, 2013. – С. 181–182. 3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Дзюба М. І. Аналіз стану машинобудівних підприємств України на зовнішніх та внутрішніх ринках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mev-hnu.at.ua/load/1_formuvannja_ta_ocinka_efektivnosti_funkcionuvannja_mekhanizmiv_upravlinnja_dijalnistju_pidpriemstv/2-1-0-91. 5. Машиностроение Украины: текущие тенденции. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minprom.ua/news>. 6. Павлов В. І., Мишко О. А. Фінансові аспекти корпоративного управління / В. І. Павлов, О. А. Мишко // Наук. Праці Нац. ун-ту харч. технологій.– 2007.– №21. – С. 81–83. 7. Ясинська В. М. Вектори стратегічного управління у машинобудівній галузі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2011/Economics/9_93551.doc.htm.

Bibliography (transliterated): 1. Blank, Y. A. *Ynvestytsyonnyy menedzhment*. Kyiv: Эл'га-Н, Ника-Тсентр, 2001. Print. 2. "Suchasnyy stan ta tendentsiyi rozvytku mashynobudivnoho kompleksu Ukrayiny." *Osoblyvosti intehratsiyi krayin u svitovyy ekonomichnyy ta polityko-pravovyy prostir :materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi molodykh vchenykh, 6 hrudnya*. – Mariupol: MDHU, 2013. 181–182. Print. 3. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny*. Web. 10.02.2015 <<http://www.ukrstat.gov.ua>>. 4. Dzyuba M. I. "Analiz stanu mashynobudivnykh pidpryyemstv Ukrayiny na zovnishnikh ta vnutrishnikh rynkakh." Web 10.02.2015 <http://mevhnu.at.ua/load/1_formuvannja_ta_ocinka_efektivnosti_funkcionuvannja_mekhanizmiv_upravlinnja_dijalnistju_pidpriemstv/2-1-0-91>. 5. "Mashynostroenye Ukrainy: tekushcheye tendentsyy." Web. 10.02.2015 <<http://www.minprom.ua/news>>. 6. Pavlov, V. I., Myshko, O. A. "Finansovi aspekty korporatyvnoho upravlinnya." *Nauk. Pratsi Nats. un-tu kharch. tekhnolohiy*. No. 21 (2007): 81–83. 7. Yasins'ka V. M. "Vektory stratehichnoho upravlinnya u mashynobudivniy haluzi Ukrayiny" Web. 10.02.2015 <http://www.rusnauka.com/27_NNM_2011/Economics/9_93551.doc.htm>.

Надійшла (received) 11.03.2015.